

{ Nationella
samordnaren
mot
våldsbejakande
extremism

Nationell strategi mot våldsbejakande extremism

Innehållsförteckning

2	Förord
4	Sammanfattning
5	Summary
6	Introduktion
7	Våldsbejakande extremism i Sverige
10	Åtgärder
12	Nationell strategi för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism
12	Främja
15	Förebygga
14	Förhindra
19	Ansvar på lokal och nationell nivå
20	Åtgärder mot våldsbejakande extremism på lokal nivå
27	Åtgärder mot våldsbejakande extremism på nationell nivå
34	Framtiden för ett sammanhållet arbete mot våldsbejakande extremism

Förord

Den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism fick sitt uppdrag i juni 2014. Innan dess var det främst de rättsvårdande myndigheterna som kände ett ansvar för det förebyggande arbetet i Sverige. Under de två år som gått sedan dess har mycket hänt. Sverige tar idag ett bredare ansvar för att förebygga våldsbejakande extremism och främja demokrati.

Det står i nuläget klart att det förebyggande arbetet inte kan reduceras till brottsförebyggande insatser från de rättsvårdande myndigheternas sida. Samtliga landets kommuner är idag delaktiga i det nationella nätverket mot våldsbejakande extremism. Fler och fler kommuner antar handlingsplaner, fler tillsätter lokala samordnare och fler ser möjligheten att integrera frågan i befintliga strukturer. Regeringen har antagit en strategi mot terrorism och en handlingsplan för att stärka demokratin mot våldsbejakande extremism och riksdagen har skärpt lagstiftningen kring terrorresor.

Idag finns en tydligare lagstiftning, och det förebyggande arbetet sker främst på lokal nivå. Det är kommunens medarbetare, lokala poliser och det civila samhället som har möjligheten att förebygga våldsbejakande extremism. Genom möten och samtal mellan vuxna och ungdomar kan vi göra skillnad.

Den våldsbejakande extremismen i Sverige har tre huvudriktningar: vänster-, höger- och islamistisk extremism. Det finns många olikheter mellan dem, men också likheter. En av dessa likheter är våld som metod för samhällsförändring.

Den islamistiska extremismen existerar idag i en omfattning vi inte har sett tidigare. Sverige har hittills förskonats från större attentat, men den islamistiska extremismen har stor samhällspåverkan genom sin aggressiva rekrytering av jihadister till terrororganisationer. Denna rekrytering sker framför allt i större städer.

Högerextremismen är som mest aktiv i mindre samhällen på landsbygden, där den framför allt rekryterar yngre män. Den tar sig in i kommunala beslutande församlingar, och med sin våldsamma framtoning skrämmer den lokala politiker och journalister, ibland till tystnad och inaktivitet.

Aktiviteterna från vänsterextrema våldsverkare har under de senaste två åren minskat i antal.

Den lägesbild som beskrivs ovan, likheterna men också olikheterna har styrt Samordnarens arbete och präglar den Nationella strategi som nu presenteras.

Sverige är i fortsatt behov av nationell samordning i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Den nationella strategin pekar ut en riktning, medan det viktigaste arbetet sker på lokal nivå. Det är av yttersta vikt att vi fortsätter på inslagen väg, att vi strävar efter att enas och att vi ytterligare utvecklar samarbetet mellan den nationella och den lokala nivån. På så vis kan vi vidta konkreta åtgärder för att skapa ett motståndskraftigt samhälle och förhindra att fler ungdomar dras in i extrema våldsbejakande miljöer.

Daniel Norlander

Huvudsekreterare och tillförordnad nationell samordnare

Sammanfattning

Den Nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism fick den 26 juni 2014 uppdraget av regeringen att aktivera samverkan samt utveckla det förebyggande arbetet i Sverige. Att utveckla en nationell strategi mot våldsbejakande extremism är en del av Samordnarens uppdrag.

Strategin har tre dimensioner – främjande, förebyggande och förhindrande. Den främjande dimensionen innebär ett inkluderande demokrati-stärkande arbete för att skapa ett motståndskraftigt samhälle

Den förebyggande dimensionen riktas mot grupper och individer som är mottagliga för rekrytering till våldsbejakande extremism. Den förhindrande dimensionen är inriktad på åtgärder gentemot individer som befinner sig i våldsbejakande extremistmiljöer samt anhöriga till dessa.

Samordnaren anger färdriktningen för det fortsatta arbetet genom 18 åtgärder:

Lokal nivå:

- Demokrati – samverkan mellan kommunen och civilsamhället måste utvecklas
- Politisk vilja och ansvar
- Samordnare bör finnas i varje kommun
- Lägesbild bör upprättas i samverkan med berörda aktörer
- Samverkan är ett kommunalt ansvar och Kunskapshuset kan tjäna som förebild
- Handlingsplan ska utgå från lägesbilden
- Informationsdelning utifrån de regelverk som finns
- Kommunen bör ha resurser för att ge stöd till anhöriga
- Stöd att lämna våldsbejakande extremism bör finnas i en kommun
- Den idéburna sektorn ska vara en tydlig samverkanspartner

Nationell nivå:

- Nationell samordning
- Ett nationellt expertnätverk ska utveckla konkreta insatser
- Kunskapsbaserade arbetssätt ska tillgängliggöras
- Sjukvården bör inkluderas i arbetet mot våldsbejakande extremism
- Befintliga riktlinjer för informationsdelning bör nå ut till alla verksamheter
- Utbildning till berörda aktörer
- Propaganda och medier – kunskap ska utvecklas för ett förebyggande arbete
- Samordnarens insatser ska utvärderas

Strategin beskriver de närmast förestående utmaningarna. Flera av åtgärderna är initierade och en del av det pågående arbetet.

Summary

On 26 June 2014, the National Coordinator for protecting democracy against violent extremism was tasked by the Government with activating collaboration and developing preventive work in Sweden. Developing a national strategy against violent extremism is part of the National Coordinator's task.

The strategy has three dimensions – promotion, preparedness and prevention. The promotion dimension focuses on an including democracy strengthening work to build a resilient society. The preparedness dimension focuses on groups and individuals who are susceptible to violent extremist ideologies. The prevention dimension focuses on measures against individuals in violent extremist environments, as well as relatives of those.

The National Coordinator has set the course for future work through 18 measures.

At local level:

- Democracy – collaboration between municipalities and civil society must be developed
- Political will and responsibility
- There should be coordinators in each municipality
- A status report should be prepared in collaboration with relevant actors
- Collaboration is a municipal responsibility and the Knowledge Centres can serve as a model
- The action plan is to be based on the status report
- Information sharing based on existing regulations
- Municipalities should have resources to provide support to relatives
- Support for leaving violent extremism should be available in municipalities
- The values-based sector is to be a clear collaboration partner.

At national level:

- National coordination
- A national expert network is to develop concrete measures
- A knowledge-based approach is to be made available
- Health care should be included in efforts to combat violent extremism
- Existing guidelines for information sharing should reach all activities
- Education and training for relevant actors
- Propaganda and media – knowledge is to be developed for preventive work
- The actions of the National Coordinator are to be evaluated.

The strategy describes the immediate challenges. Many of the measures have been initiated and are part of the ongoing work.

Introduktion

JUN
2014 }

Den 26 juni 2014 tillsatte regeringen en nationell samordnare för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (i fortsättningen kallad Samordnaren). Samordnaren fick uppdraget att förbättra samordningen mellan myndigheter, kommuner och organisationer på nationell, regional och lokal nivå.

I mars 2015 fick Samordnaren även uppdraget att ta fram och initiera en nationell strategi för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Verksamhet som Samordnaren har bedrivit från juni 2014 – juni 2016 är dokumenterad i ”Samordnarens erfarenhetsberättelse”. Strategin, som presenteras här, baseras på processer, erfarenheter och metoder som har varit framgångsrika samt de utmaningar som har identifierats under arbetets gång. Strategin är framtagen efter utbyte med flera centrala myndigheter, kommuner, organisationer och forskare. Samordnarens referensgrupp har varit ett stöd till samordnaren och har på flera sätt bidragit till att utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Ansvar för det förebyggande arbetet har länge vilat enbart på de rättsvårdande myndigheterna. Men orsakerna till att en individ radikaliseras är många. Vägen mot våldsbejakande extremism är inte alltid linjär och den innefattar inte alltid brott. Frågan om att motverka våldsbejakande extremism är alltför viktig för att enbart åvila ett fåtal myndigheter, och den får inte reduceras till ett reaktivt och enbart repressivt arbete.

Det nationella arbetet för att motverka våldsbejakande extremism har utvecklats från att involvera enbart säkerhet och repressiva åtgärder till att alltmer innefatta främjande och förebyggande åtgärder som minskar individens vilja och möjlighet att ansluta sig till våldsbejakande miljöer. Framförallt har kommunernas möjligheter att förebygga och motverka våldsbejakande extremism blivit tydligare. Aktörer på den lokala nivån har i sitt demokratistärkande och förebyggande arbete en god grund för arbetet mot våldsbejakande extremism. Det är på lokal nivå som de konkreta verktygen finns för det förebyggande arbetet.

Samordnaren har under arbetets gång löpande identifierat nya behov

●● Det är på lokal nivå som de konkreta verktygen finns för det förebyggande arbetet

och regeringen har gett nya uppdrag både till Samordnaren men även till andra myndigheter. Många aktörer arbetar intensivt med frågan om våldsbejakande extremism, och många goda initiativ har tagits under de senaste två åren. Ny lagstiftning, regeringens strategi mot terrorism (skr. 2014/15:146) har bidragit till att Sverige har kommit en god bit på väg. Syftet med den här strategin är att ta det arbetet vidare.

Våldsbejakande extremism i Sverige

Regeringen definierar våldsbejakande extremism som ideologier som bejaktar och legitimerar våld som medel för att förverkliga extrema ideologiska åsikter och idéer där terrorism är en metod som används av våldsbejakande extremistiska grupperingar och individer. Att värna demokratin mot våldsbejakande extremism handlar också om att förhindra rekrytering till terroristgrupper och terroristbrottslighet i Sverige och utlandet. Radikalisering är en process i vilken en individ eller grupp i ökande omfattning kan utveckla extrema attityder och i en förlängning förespråka illegala metoder och våldsanvändning för att främja sina idéer. Främjandet kan handla om att uppmuntra andra till att utföra våldshandlingar och attentat, delta i attentat eller på andra sätt stödja illegala handlingar. Terrorism är ett brott som används som en av flera metoder av våldsbejakande extremistgrupper och individer. Det förebyggandet arbetet syftar till att påverka individer så att de inte ansluter sig till våldsbejakande miljöer.

Den våldsbejakande extremismen i Sverige består i huvudsak av tre identifierade riktningar: högerextremism, vänsterextremism och islamistisk extremism. Extremismen förekommer och frodas ofta i grupper, men utanför de våldsbejakande miljöerna finns ensamagerande individer som med hjälp av ideologierna inom miljöerna kan inspireras och uppmuntras till att begå våldsamma handlingar och terroristattentat.

När Samordnaren ställde frågan till kommunerna om vilken våldsbejakande extremistisk miljö de bedömer vara mest aktiv inom respektive kommun, så blir det dominerande svaret att högerextremism är den vanligast förekommande miljön, därefter islamistisk extremism och slutligen förekomsten av vänsterextremism. Den bilden stämmer också väl överens med Samordnarens intryck efter kommunbesök, kunskapsinhämtning, konferenser och samverkan som har genomförts sedan juni 2014

Aktörer inom våldsbejakande islamistisk extremism bedöms enligt nuvarande terrorhotbedömning utgöra det allvarligaste hotet mot Sverige och svenska intressen. Inledningsvis handlade hotet från våldsbejakande islamistisk extremism främst om de unga män som reste till Syrien och Irak för att

ansluta sig till och kriga för Daesh och risken för att de med en nyvunnen kunskap och en lägre våldströskel kan utföra terroråd när de återvänder till Sverige. Utöver hotet om terroråd är de som reser för att strida med en terrororganisation en anledning till oro också på andra vis. De kan uppfattas som martyrer och bidra till att fler i lokalsamhället vill resa för att ansluta sig till strider utomlands. Och de kan återvända till Sverige, traumatiserade av sina upplevelser.

Slutligen finns de ensamagerande som inspireras av våldsbejakande ideologier men som inte tillhör någon gruppering. De kan radikaliseras på internet genom att besöka våldsbejakande sidor där de också kan ha kontakt med andra individer som förespråkar eller uppmanar till våldshandlingar motiverat av en ideologi.

De olika våldsbejakande extremistiska miljöerna har många likheter med varandra, men visar också stora skillnader. Det har en betydelse i

Vad som i huvudsak förenar dem är synen på våld som en legitim väg att uppnå förändring för ett politiskt eller ideologiskt syfte

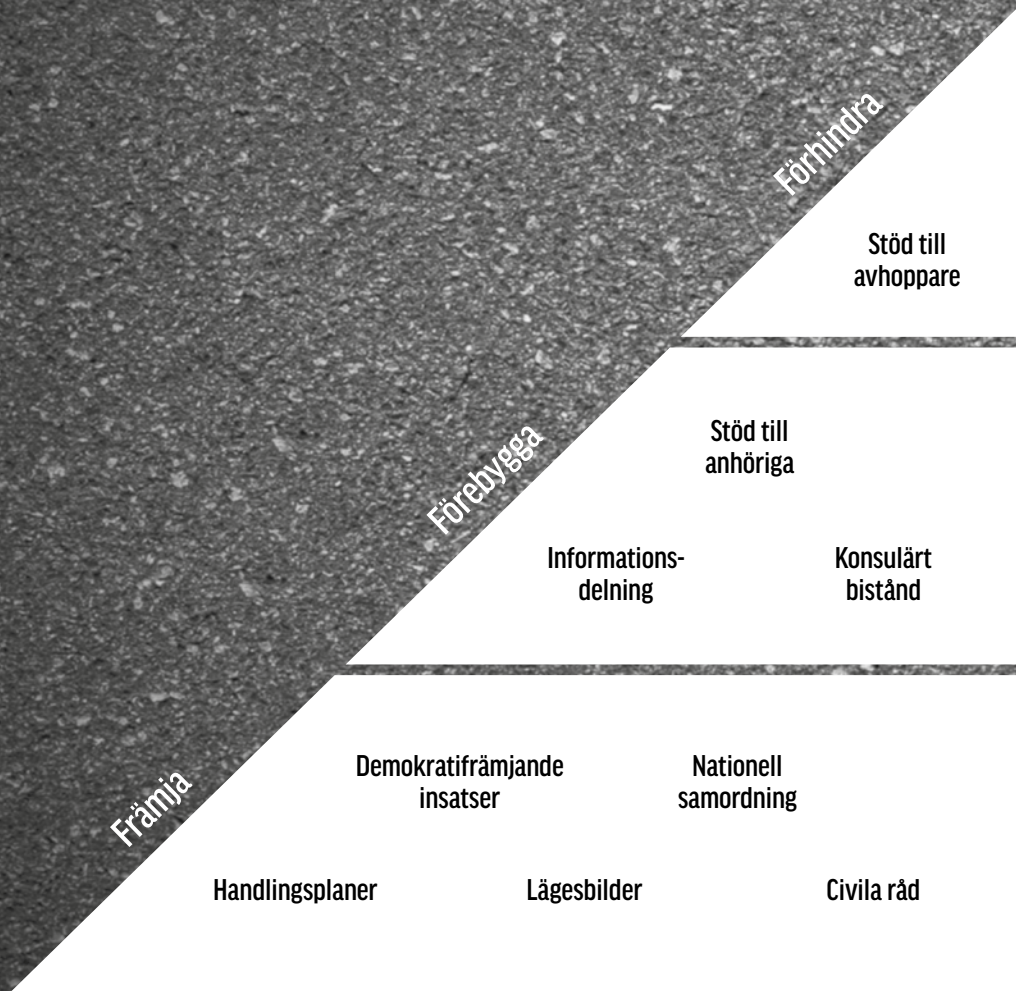
det praktiska förebyggande arbetet. Vad som i huvudsak förenar dem är synen på våld som en legitim väg att uppnå förändring för ett politiskt eller ideologiskt syfte. Miljöerna påverkar varandra och närs av ökad polarisering i samhället som också kan påverka de ensamagerande.

Åtgärder

Främja

Handlingsplaner

Demokratifrämjande insatser

Lägesbilder

Nationell samordning

Civila råd

Förebygga

Informationsdelning

Stöd till anhöriga

Konsulärt bistånd

Förhindra

Stöd till avhoppare

Förhindra

Stödtelefon

Nätverk av
experter

Hälso- och
sjukvård

Referensgrupp
av myndigheter

Förebygga

Samlad samordning
och samverkan

Politisk vilja
och ansvar

Medier

Utbildning

Förebyggande
propaganda

Främja

Nationell strategi för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

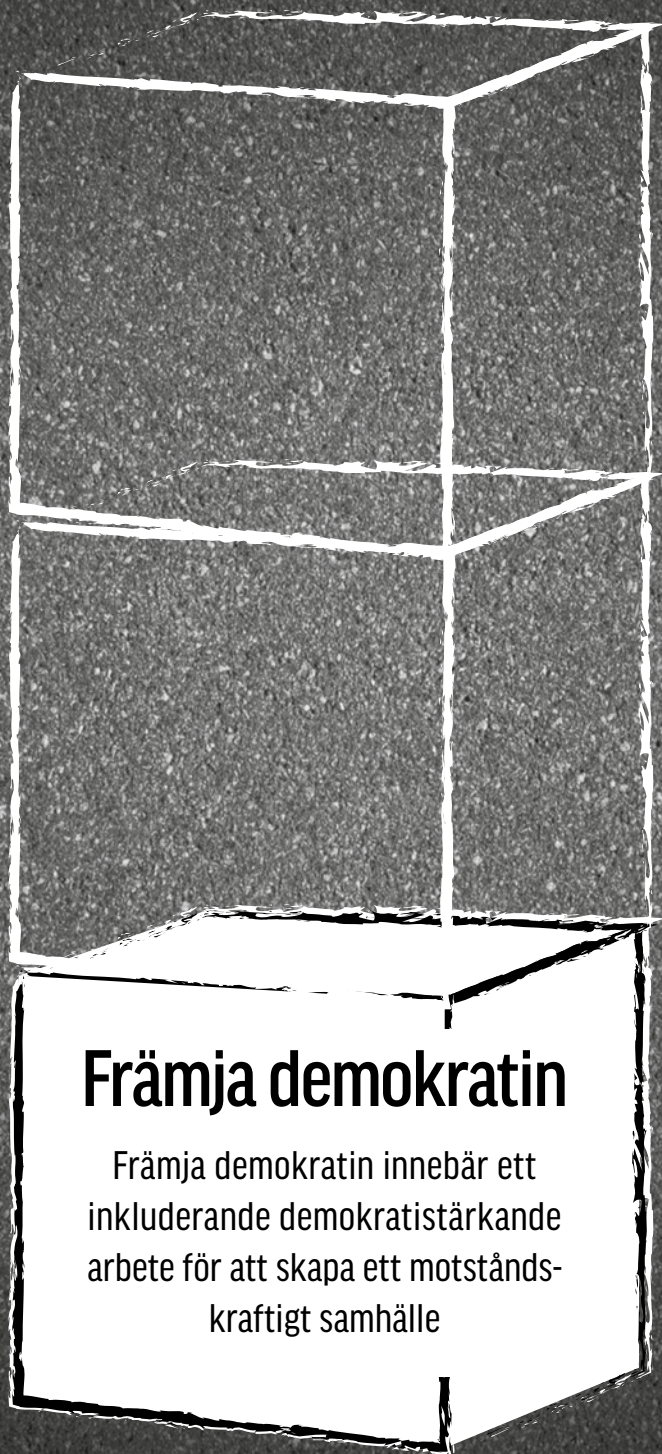
Behovet av en tydlig färdriktning i arbetet mot våldsbejakande extremism har vuxit i takt med att hotbilden har förändrats och med att antalet aktörer och funktioner som deltar i arbetet blir allt fler.

I avsnittet nedan beskrivs den nationella strategin som samordnaren under sitt uppdrag har initierat och i flera delar delvis genomfört. Strategin är uppdelad i nationell och lokal nivå men har olika dimensioner där åtgärder för att främja demokratin, förebygga och förhindra våldsbejakande extremism behandlas.

Främja

Den främjande dimensionen handlar om att stärka utvecklingen av sociala färdigheter, kritiskt tänkande och kunskap om demokratiska rättigheter och skyldigheter. En skola som präglas av inkludering och tillitsfulla relationer kan motverka att unga dras till våldsbejakande extremistiska miljöer. Det främjande arbetet är en del av det dagliga arbetet i skolan, i fritidsverksamheter och i föreningar. Det lägger grunden för en god miljö och uppväxt för barn och ungdomar och gör samhället motståndskraftigt mot angrepp på demokratin. Goda relationer mellan offentliga institutioner och det civila samhället bidrar till att skapa en solid grund för aktivt medborgarskap och delaktighet i lokalsamhället. En förutsättning för goda samarbeten är en ömsesidig tillit, transparens och en struktur för att säkerställa att samarbeten baseras på demokratiska principer. Målet är att skapa en trygg och inkluderande miljö för alla medborgare genom att främja demokratiska värderingar. Skolan, fritidsverksamheter och ideella organisationer inom såväl föreningsliv som trossamfund bör vara aktiva och finnas närvarande i det lokala samhället. Närvaro och aktivitet lägger grunden för en social sammanhållning och motverkar polarisering. Åsikter och en levande debatt grundad på åsiktsfrihet är beståndsdelar för att öka motståndskraften mot våldsbejakande extremism.

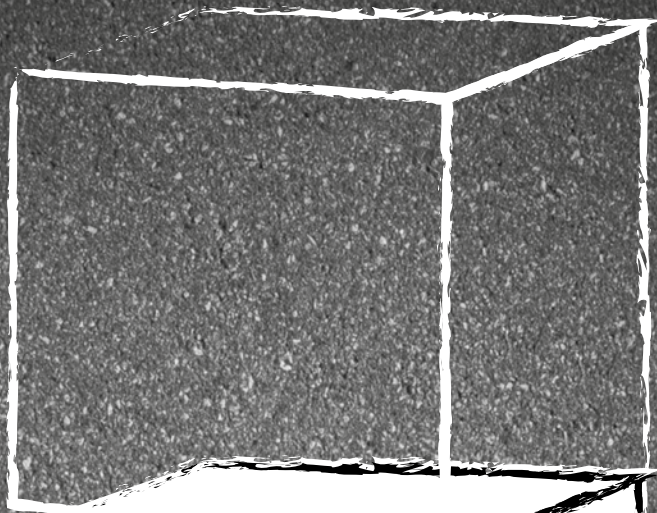

Främja demokratin

Främja demokratin innebär ett inkluderande demokratistärkande arbete för att skapa ett motståndskraftigt samhälle

Förebygga

Målet är att individer inte ska ansluta sig till en våldsbejakande ideologi

Främja demokratin

Främja demokratin innebär ett inkluderande demokratistärkande arbete för att skapa ett motståndskraftigt samhälle

Förebygga

Den *förebyggande* dimensionen riktas mot grupper och individer som är mottagliga för rekrytering till våldsbejakande extremism. Åtgärderna riktas mot grupper eller individer som befinner sig i en riskmiljö och visat tecken på beteenden som kan leda till våldsbejakande extremism. Exempel på sådana beteenden kan vara glorifierande av våld, nedsättande attityder eller förhålligande av antidemokratiska handlingar och ideologier.

Lärare, fritidsassistenter och förskolepedagoger är exempel på yrkesgrupper som arbetar nära barn och ungdomar, de kan upptäcka förändringar i hälsa, attityd, sociala relationer och aktiviteter. Den här typen av förändringar behöver naturligtvis inte vara tecken på att en individ är på väg in i en våldsbejakande extremistisk miljö utan kan bero på många olika saker. Med kunskap om radikaliserings och våldsbejakande extremism så kan yrkesgrupperna ovan genom samtal och uppmärksamhet förebygga att ungdomar ansluter sig till en våldsbejakande extremistisk miljö. De kan också via orosanmälan till socialtjänsten uppmärksamma behovet av vidare insatser i socialtjänstens regi.

I vissa fall kan det krävas andra typer av åtgärder, som ligger inom socialtjänstens ansvar, till exempel stöd till anhöriga. Rådgivande samtal och hembesök är ytterligare exempel på den typen av stöd. Samarbetet kan exempelvis vara mellan kommunens verksamheter och det civila samhällets organisationer. Stöd kan även vara i form av en mentor som särskilt stöttar den person som bedöms vara sårbar, till exempel med att finna andra meningsfulla sysselsättningar, som någon att tala med eller ett extra stöd i skolan. Även mentorstödet kan vara ett led i ett samarbete mellan kommun och en eller flera organisationer i det civila samhället.

För att tjänstemän och andra som arbetar mot våldsbejakande extremism ska kunna utöva sina arbetsuppgifter med trygghet bör det finnas rutiner för hur eventuella hot och våldssituationer i arbetet ska hanteras.

Kommunernas samordnare mot våldsbejakande extremism har en viktig roll i arbetet att se till att den förebyggande dimensionen fungerar. Samordnarna bör se till att kunskap om våldsbejakande extremism sprids inom kommunen. De bör också säkerställa att information når rätt aktör och vara ett aktivt stöd i arbetet. De bör ha en mycket god kunskap om när och hur information kan förmedlas, såväl till samverkanspartners som till media. Samordnarna bör också ha en god uppfattning om lägesbilden i kommunen och uppbyggda relationer till organisationer och trossamfund som är viktiga för arbetet. Ambitionen ska vara att antalet individer som rekryteras till och befinner sig i en våldsbejakande miljö ska minska.

Förhindra

Den förhindrande dimensionen är inriktad på åtgärder gentemot individer som befinner sig i våldsbejakande extremistmiljöer samt anhöriga till dessa. Målet är att de ska lämna den våldsbejakande miljön. Dessa individer är främst föremål för de rättsvårdande myndigheternas verksamhet men rör också i viss utsträckning olika kommunala verksamheter.

De anhöriga har en viktig roll i den förhindrande dimensionen. Det är viktigt att det på lokal nivå finns stöd för anhöriga. Det är ofta föräldrar, syskon eller andra anhöriga som upptäcker förändringar hos en individ och har möjlighet att tidigt larma myndigheter.

Arbetet på ingripande nivå kräver nära samverkan framför allt i informationsutbyte mellan rättsvårdande myndigheter och kommunerna.

Kommunen har en central roll i avhopparverksamheten, på den förhindrande nivån, att erbjuda individer en alternativ livsstil och att underlätta för dem att lämna en våldsbejakande miljö är viktiga åtgärder på den lokala nivån. Men för att en individ ska lämna och inte återgå till en våldsbejakande miljö krävs att anhöriga finns tillgängliga och stödjer. Kommunen kan tillsammans med organisationer i det civila samhället stödja anhöriga och öka möjligheten för uthållighet och långsiktighet i ett utträde ur våldsbejakande miljöer.

Numera finns omfattande kunskaper, bland annat genom den forskning som Samordnaren tagit initiativ till om hur man underlättar för individer att lämna våldsbejakande miljöer. Kunskaperna bör fortsätta att vidareutvecklas på nationell nivå för att skapa möjligheter för den lokala nivån att bedriva en bra avhoppar- och anhörigstödsverksamhet.

De anhöriga har
en viktig roll i
den förhindrande
dimensionen

Förhindra

Målet är att förhindra att individer begår ideologiskt motiverade våldshandlingar och att främja att de lämnar den våldsbejakande miljön.

Förebygga

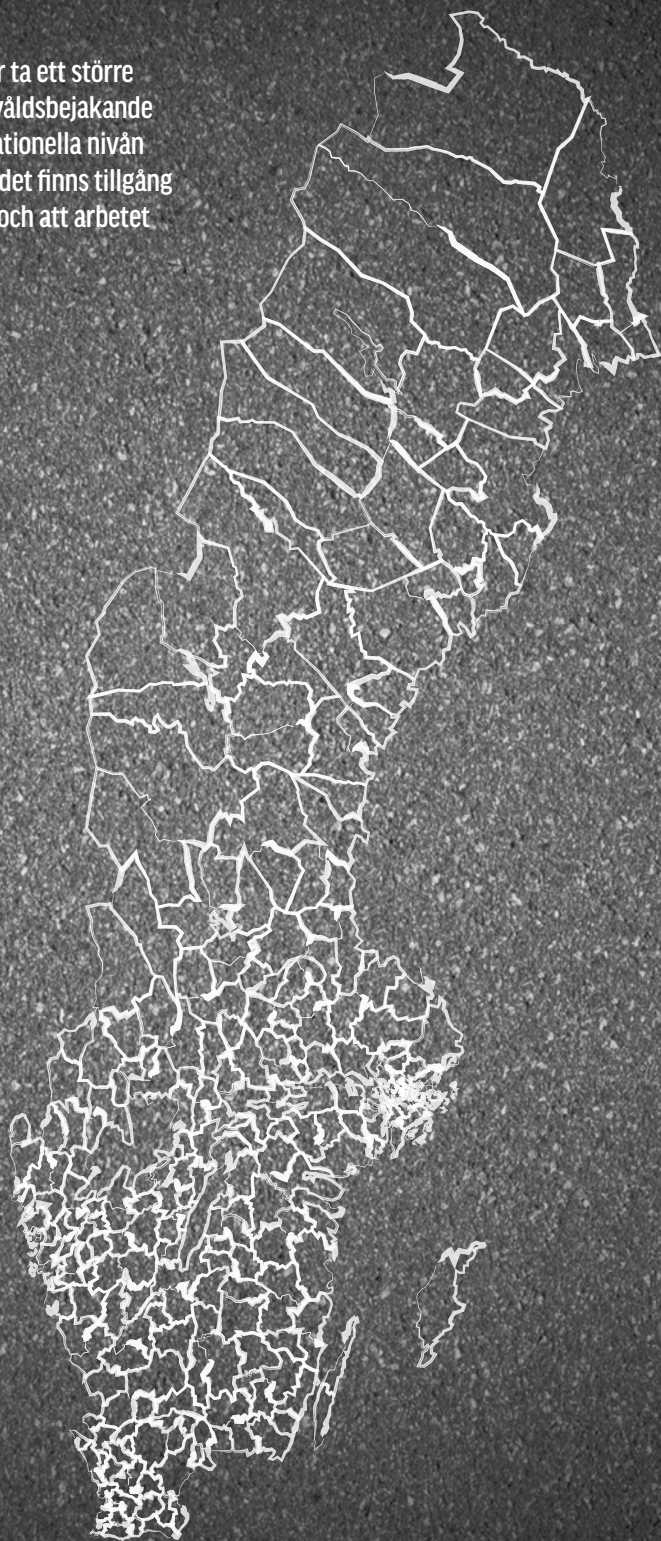
Målet är att individer inte ska ansluta sig till en våldsbejakande ideologi

Främja demokratin

Främja demokratin innebär ett inkluderande demokratistärkande arbete för att skapa ett motståndskraftigt samhälle

Kommunerna behöver ta ett större ansvar i arbetet mot våldsbejakande extremism och den nationella nivån måste säkerställa att det finns tillgång till stöd och kunskap och att arbetet utvärderas.

Ansvar på lokal och nationell nivå

Kommunerna är avgörande i arbetet mot våldsbejakande extremism. Kommunerna har tidigare inte tagit ett tillräckligt stort ansvar i att förebygga våldsbejakande extremism. Orsakerna till en låg aktivitetsnivå och låg förmåga i det förebyggande arbetet på kommunal nivå är flera. Det handlar bland annat om en rädsla att göra fel och många kommuner har därför valt att undvika att hantera svåra och komplexa frågeställningar. Det handlar också om en avsaknad av information och en otydlighet i vad som är kommunernas roll. Efterhand har dock kvalitén i kommunernas arbete förbättrats, bland annat tack vare de lokala samordnarna. Den lokala nivån måste fortsätta på den inslagna vägen och se sin roll i det förebyggande arbetet – även när det handlar om olika aspekter av våldsbejakande extremism. Den nationella nivån måste säkerställa ett adekvat stöd till den lokala nivån.

Även den regionala nivån bör ha en aktiv roll i arbetet mot våldsbejakande extremism, företrädesvis genom länsstyrelserna och landstingen.

Länsstyrelserna har god kännedom om och kontakter med kommunerna i länet och har därmed en stor möjlighet att stödja kommunerna i samverkan med andra aktörer. Länsstyrelserna har flera aktiva nätverk och kunskap som är relevant för frågeställningen, främst vad gäller våld, hedersvåld och social hållbarhet. Även andra typer av regional samverkan, exempelvis samarbeten mellan ett antal kommuner, kan vara ett sätt att arbeta mot våldsbejakande extremism. Återigen handlar det om att arbeta utifrån befintliga nätverk och strukturer. I de fall där samverkanstrukturer saknas bör de skapas.

Även den regionala nivån bör ha en aktiv roll i arbetet mot våldsbejakande extremism

Åtgärder mot våldsbejakande extremism på lokal nivå

Demokrati

En livskraftig och vital demokrati lever av förtroende och tillit. Medborgarnas förtroende för den offentliga verksamheten är grunden för ett demokratiskt samhälle. Tillit byggs upp och stärks över tid, genom relationer som varar i med och motgång.

De kommuner som har en samverkan med civila samhället har på ett enkelt sätt införlivat frågan om våldsbejakande extremism i denna struktur. De kommuner som däremot inte har en etablerad samverkan har betydligt svårare att nå ut till civila samhället och i förlängningen till medborgarna. Genom att etablera till exempel civila råd på lokal nivå stärks möjligheten till ömsesidigt utbyte. Råden blir ett forum för de frågor som är viktiga för närmiljön, där våldsbejakande extremism kan vara en sådan fråga. Samverkan med civilsamhället ska säkerställa att kommunen har en kunskap om och kontaktvägar in till de goda krafter inom det civila samhället som verkar inom kommunen. Om inte utarbetade strukturer för detta finns, kan en idé vara att inrätta så kallade civila råd för samverkan mellan civilsamhälle och kommun. Råden ska vara nätverk med tydliga uppdrag och mål, och de ska mötas kontinuerligt för att tillsammans utveckla demokratin på lokal nivå.

Politisk vilja och ansvar

Den högsta politiska ledningen i kommunen måste ge ett tydligt mandat och skapa förutsättningar för kommunala verksamheter att initiera, leda och utveckla det främjande och förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Ledningen ska säkerställa att arbetet bedrivs långsiktigt och att den är väl informerad om utvecklingen.

Arbetet mot våldsbejakande extremism ska inte isoleras från andra verksamheter inom kommunen. Det ska inkluderas i övrigt främjande och förebyggande arbete, och det ska införlivas med befintligt demokratistärkande arbete. Den högsta politiska ledningen bör ge ett tydligt uppdrag till verksamheten att förebygga våldsbejakande extremism.

Samordnare

Varje kommun bör ha en utpekad funktion som ansvarar för att samordna det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism

Arbetet mot våldsbejakande extremism är alldeles för viktigt för att inte ha en utpekad huvudansvarig inom varje kommun. Utan ett tydligt ansvar är risken stor att ingen anser sig ha ett ansvar. Risken ökar då för att våldsbejakande extremistiska miljöer kan växa sig starka inom en kommun utan att någon känner till det och därför inte heller motverkar det. För att säkerställa att det kommunala arbetet för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism fungerar i alla dimensioner – främja, förebygga, förhindra – krävs att en funktion koordinerar arbetet i samverkan med lokal och nationell nivå, verksamheter inom det civila samhället och den privata sektorn.

Lägesbild

Ett effektivt arbete mot våldsbejakande extremism måste utgå från kunskap om vilka extremistiska miljöer som finns eller verkar inom kommunen.

En lägesbild syftar till att synliggöra kommunens utmaningar, i första hand på en generell nivå. Lägesbilden ska utgå från lokala förhållanden och uppdateras löpande i takt med förändrad omvärld. Handlungsplanen och det förebyggande arbetet ska utgå från en lokal kontext som sammanfattats i en lokal lägesbild tillsammans med samverkande aktörer.

Samverkan

Kommunerna ska ansvara för och leda samverkan med relevanta aktörer som kan stärka den lokala motståndskraften mot våldsbejakande extremism. De erfarenheter som genereras i pilotprojekten med Kunskaps husen och goda exempel från andra kommuner ska komma den lokala nivån till nytta.

Kommunen ansvarar för att identifiera viktiga aktörer för det lokala förebyggande arbetet. Inom kommunen är det främst aktörer inom skola, fritid och socialtjänst som är avgörande för att driva arbetet framåt. Utanför den kommunala verksamheten är Polismyndigheten, Kriminalvården (frivården) och sjukvården självklara samverkanspartner som ingår i samarbetet kring sociala insatsgrupper (SIG), skola-socialtjänst-polis-fritid (SSPF) eller lokala brottsförebyggande råd (BRÅ). Dessa samverkansformer är alla en bra grund även i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. I de fall där befintliga samverkansstrukturer finns och

Relationer kräver tillit som byggs upp över tid

fungerar bör de i första hand användas. Ett flertal kommuner har dock ingen strukturerad samverkan, dessa kommuner rekommenderas att skapa samverkanstrukturer som även innefattar arbetet mot våldsbejakande extremism.

Företrädare för det civila samhällets organisationer bör identifieras av kommunen och de som vill bör involveras i det kommunala förebyggande arbetet. Aktörer inom det civila samhället kan vara till exempel trossamfund och idrottsföreningar. Upparbetade relationer och strukturer för samverkan bör vara på plats för alla frågor som är viktiga för respektive parter, inte endast våldsbejakande extremism. Relationer kräver tillit som byggs upp över tid. Om tilliten och förtroendet finns kan det även stärka det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Samarbetet ska baseras på demokratiska principer, förtroende och transparens. Samverkan behöver bygga på en långsiktighet, därför rekommenderas att samverkansavtal liknande idéburet offentligt partnerskap (IOP) används. Även privat verksamhet har en betydelse för arbetet mot våldsbejakande extremism. Privata aktörer som bostadsbolag, parkeringsbolag och bevakningsbolag har en närvaro i lokalsamhället där människor lever och vistas och kan utgöra en viktig länk mellan medborgare och kommun.

I november 2015 beslutade Samordnaren tillsammans med kommunerna Stockholm, Göteborg, Örebro och Borlänge att som pilotprojekt inrätta kommunala Kunskapshus för att värna demokratin mot våldsbejakande miljöer. Samordnaren ville tillsammans med kommunerna Stockholm, Göteborg, Örebro och Borlänge stärka samhällets motståndskraft och förmåga att förebygga våldsbejakande extremism och andra former av miljöer som använder våld som redskap. Kunskapshuset – som är en samordningsfunktion snarare än en fysik byggnad – ägs, förvaltas och organiseras av respektive kommun. Ambitionen är att de erfarenheter som Kunskapshuset genererar ska ligga till grund för andra kommuners arbete mot våldsbejakande extremism.

Handlingsplan

En kommunal handlingsplan skapar en tydlig ansvarsfördelning och struktur för arbetet på lokal nivå.

Kommunen bör upprätta en handlingsplan som utgår från lägesbilden och inbegriper de samverkande aktörer som har identifierats. Den högsta

politiska nivån i kommunen ska stå bakom handlingsplanen och den bör revideras vid behov.

I handlingsplanen bör gränsen mellan polisens och kommunens ansvar tydliggöras. Arbetet kan också genomföras tillsammans med närliggande kommuner, exempelvis i ett regionalt samarbete.

I likhet med många andra frågor som en kommun eller annan organisation eller myndighet hanterar, kan arbetet mot våldsbejakande extremism mötas av motstånd och i sällsynta fall hot och annan form av otillåten påverkan. Det är viktigt att arbetsgivaren tar ett ansvar för den person som utsätts för otillåten påverkan med anledning av sina arbetsuppgifter. Organisationen bör ha en förberedelse för anpassat stöd för att öka den enskildes och organisationens upplevda trygghet och motståndskraft att stå emot attacker mot demokratin.

Informationsdelning

Samverkande aktörer bör säkerställa möjligheterna att inom ramen för gällande lagstiftning dela information som är viktig för att förebygga och motverka våldsbejakande extremism

Tillgång till information är avgörande för att kunna genomföra ett effektivt arbete mot våldsbejakande extremism. Vissa åtgärder, som exempelvis stöd till anhöriga, kan kräva information som kommunen inte alltid har i den egna verksamheten. Informationsdelning mellan säkerhetspolis, polis och kommunala verksamheter är avgörande för ett välgrundat förebyggande och förhindrande arbete mot våldsbejakande extremism. Säkerhetspolisen och Polismyndigheten har tecknat flera överenskommelser om hur information ska delas dem emellan. Det är därefter Polismyndighetens uppgift att, inom ramen för gällande rätt och Polismyndighetens bedömning om det är möjligt att förmedla informationen vidare, tillse att informationen når ut till de funktioner inom den egna organisationen och till de kommunala funktioner som kan behöva den.

Information ska givetvis även gå åt andra hållet – från kommun till polis i de fall regelverket förutsätter detta. En upparbetad kontaktväg och en tydlighet i vilken information som är viktig att dela underlättar detta avsevärt.

Slutligen är informationsdelning mellan Sverige och andra länder viktig för att begränsa möjligheten för individer som vill resa och ansluta sig till terroriststämplade organisationer utomlands. Om samverkande aktörer ges möjlighet att tidigt få information om att en individ är på resa med syfte att ansluta sig till en terroriststämplad organisation, kan det landet som indivi-

den reser till, eller igenom för att nå ett tredje land, säkerställa att individen nekas inresa och skickas tillbaka till ursprungslandet. För ett effektivt förebyggande och förhindrande arbete är informationsdelningen mellan svenska och utländska myndigheter avgörande.

Stöd till anhöriga

Anhöriga ska veta var de kan vända sig när de upptäcker tecken på att en närstående är på väg in i våldsbejakande extremism.

Det är ofta anhöriga som först upptäcker tecken på ett förändrat beteende. Det är viktigt att anhöriga vågar ta kontakt med myndigheter och att det finns en tillit till myndigheter. Kommunens kontakter med organisationer och trossamfund är viktig då de ofta har en naturlig närhet till anhöriga.

När de söker hjälp för att de bär på en oro måste myndigheter kunna möta med kompetens och respekt och säkerställa en god samverkan med de anhöriga. Det finns i många avseenden en stigmatisering i frågan om radikaliserings och våldsbejakande extremism som förhindrar anhöriga att söka hjälp. Genom att sänka den tröskeln förbättras möjligheterna till kontakt med anhöriga. Att arbeta med anhöriga är en etablerad metod som har visat sig verksam i flera europeiska länder.

Stöd att lämna våldsbejakande extremism

Kommunen ska genom tydliga riktlinjer ha kapacitet att underlätta för individer att lämna våldsbejakande extremism oavsett vilken extremistisk miljö individen vill lämna. Stöd till att lämna och stöd till anhöriga har en hel del gemensamt, inte minst i beaktandet av familjens betydelse, och måste utvecklas.

Att som utomstående aktör, som till exempel en myndighetsföreträdare, få en individ att lämna våldsbejakande extremism kan vara svårt och kan istället få motsatt effekt. Att lämna en miljö är tätt sammankopplat med motivation. Om motivationen att lämna inte har växt fram hos individen, är det sällan fruktbart att försöka tvinga fram en sådan motivation. Viljan att lämna växer ofta fram på grund av andra, mer sociala och praktiska orsaker. De interventioner som syftar till att stödja individens process att lämna en våldsbejakande miljö bör istället fokusera på individens sociala och praktiska behov kopplat till viljan. Det är nödvändigt att inledningsvis genomföra en bedömning av individens situation, förutsättningar, behov och motivation till förändring. Den miljö som individen vill lämna måste också

definieras i samverkan mellan kommun och berörda myndigheter för att undersöka vilka åtgärder som kan underlätta i det specifika fallet och säkerställa att åtgärderna inte blandas samman med till exempel brottsutredning eller underrättelseinhämtning.

Två övergripande dimensioner är avgörande för att en individ ska lämna en våldsbejakande miljö: en social och en praktisk dimension. Den sociala kan handla om kärleksrelation till anhöriga, partner, och barn, eller övergången till vuxenlivet där individer börjar arbeta, studerar eller bildar familj. Den praktiska dimensionen handlar framför allt om praktiska behov som inträde i arbetslivet, psykiatriskt stöd, omlokalisering på grund av ett skyddsbehov eller omlokalisering av andra skäl. Chansen att en individ inte återgår till en våldsbejakande miljö stärks ytterligare om det finns en struktur och rutiner i vardagen att hålla fast vid.

För att ett utträde ska vara långsiktigt hållbart krävs en balans mellan den sociala och praktiska dimensionen. När det gäller den praktiska dimensionen är kommunerna den främsta aktören eftersom de flesta åtgärder är ordinarie kommunal verksamhet, tillsammans med polis, hälso- och sjukvård och exempelvis arbetsförmedling. I den sociala dimensionen är en kärleksrelation och anhöriga viktigast. Av den här anledningen behöver det på kommunal nivå (alternativt kommunöverskridande lösningar för mindre kommuner) finnas kunskap, förmåga, mandat och detaljerade riktlinjer för hur man kan samordna befintliga resurser och verksamheter för att underlätta för individer att lämna våldsbejakande extremism.

Kommuner behöver inventera befintliga verksamheter och skapa förutsättningar genom tydliga riktlinjer. I kommunala riktlinjer ska avhoppare vara en målgrupp. För att bedöma vilka insatser och sociala åtgärder som är lämpliga för att stärka ett utträde är en initial bedömning av individer viktig. En individuell handlingsplan är viktig för att undersöka möjliga åtgärder som kan stärka den process som avhoppare har inlett. Det är också i den individuella handlingsplanen som möjlighet ges att undersöka andra problem, exempelvis substansberoende eller att påbörja en eventuell neuropsykiatrisk utredning. Samverkan mellan kommunens verksamheter, andra myndigheter, civila samhällets organisationer och anhöriga är nödvändig för att underlätta, stabilisera och stimulera individers ambition att lämna en våldsbejakande

Två övergripande dimensioner är avgörande för att en individ ska lämna en våldsbejakande miljö

miljö. Utan samverkan är det svårt att genomföra en bedömning som syftar till att identifiera framgångsfaktorer för ett lyckat utträde.

Den praktiska dimensionen måste genom samverkan mellan myndigheter, civila samhället och anhöriga krokas fast till den sociala dimensionen för att underlätta avhopp.

Slutligen måste de verksamheter som arbetar med utträdeprocesser ständigt utveckla nya metoder och anpassa sig till förändringar i omvärlden. En gemensam plattform för samordning och kunskapsutveckling av avhoppar-

verksamhet bör inrättas. Eftersom dessa frågor är närbesläktade med stöd till anhöriga bör det också övervägas att koordinera kunskapsutveckling av dessa områden. Denna plattform kan exempelvis förläggas vid en länsstyrelse eller annan aktör som har erfarenhet av operativa interventioner.

En gemensam plattform för samordning och kunskapsutveckling av avhopparverksamhet bör inrättas

Idéburna sektorn

Kommunen bör ha ett särskilt ansvar för att stärka och stödja organisationer inom den idéburna sektorn

Kommunerna bör skapa eller använda befintliga forum för dialog om hur den idéburna och offentliga sektorn kan samverka och skapa mervärde för det långsiktiga förebyggande arbetet. Överenskommelser inom ramen för så kallat ideburet offentligt parternska (IOP) ger goda möjligheter till ett långsiktigt förebyggande arbete.

Det får aldrig råda några tvivel om att alla aktörers arbete baseras på grundläggande demokratiska fri- och rättigheter och det ska finnas tydliga riktlinjer för händelser då detta kan ifrågasättas.

Åtgärder mot våldsbejakande extremism på nationell nivå

Nationell samordning

Samordnaren ska fortsätta stärka och stödja samverkan i arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism mellan myndigheter, kommuner och organisationer på nationell, regional och lokal nivå.

Arbetet mot våldsbejakande extremism är under uppbyggnad i de flesta kommuner. Några har kommit en god bit på väg, några har påbörjat arbetet och en stor andel har mycket kvar att göra. Samordnarens arbete är inte färdigt, mycket återstår och det krävs ett fortsatt helhetsgrepp på frågan om våldsbejakande extremism.

Samordnaren ska vara pådrivande och stödjande gentemot kommuner, myndigheter, trossamfund, aktörer inom det civila samhället och övriga aktörer för att utveckla arbetet mot våldsbejakande extremism. Samordnaren ska bistå kommunerna med rådgivning för att utveckla det lokala arbetet med insatser för personer som riskerar att involveras i eller redan är involverade i våldsbejakande extremism. Samordnaren ska också bistå kommuner att identifiera och utveckla samarbetet med idéburna organisationer och utveckla insatser för individer som vill lämna en våldsbejakande miljö. Vidare ska Samordnaren utveckla stöd till anhöriga och fortsatt ansvara för pilotprojektet med Röda Korsets stödtelefon samt leda det nationella expertnätverket och initiera forskning på området. Det finns även ett behov av en nationell lägesbild över våldsbejakande extremism i kommunerna och de åtgärder som genomförs. I det arbete där Säkerhetspolisen tidigare stod relativt ensam har ett stort antal aktörer nu blivit aktiva. Alla initiativ och åtgärder ger nya lärdomar och insikter, och det finns ett stort värde i att dessa tas tillvara och omgående omsätts i verksamhet. Kommunernas arbete ger en god möjlighet att skapa en lägesbild över utvecklingen av våldsbejakande extremism över landet som helhet. Samordnaren har genomfört ett antal enkäter och rapporter för att ta del av arbetet på lokal nivå, och det finns ett fortsatt behov av liknande översikt. En nationell lägesbild ger också möjlighet att ta del av de åtgärder som genomförs och på sikt ge underlag för en utvärdering av vilken effekt olika insatser har haft. Det arbete som bedrivs i Kunskapshuset och erfarenheterna som det genererar ska spridas till övriga kommuner och regioner.

Arbetet för att främja demokratin, förebygga och förhindra våldsbejakande extremism är gränsöverskridande – både över verksamheter och nationsgränser, och flera uppdrag med gemensamma beröringsytor pågår parallellt. Ett arbete som sträcker över många verksamhetsområden är avgörande, och Samordnaren utgör en koordinerande länk i det förebyggande arbetet. Budskap och resande stridande rör sig obehindrat över gränser. Extremismen blir allt mer internationell. Den dimensionen måste också stärkas i nationella och lokala insatser. Utmaningarna är gränsöverskridande och så är även kunskapen. De internationella kontakterna behöver därför vara en integrerad del av verksamheten.

Den nationella nivån ska vara ett stöd för den lokala nivån och möjliggöra en sammanhållen strategi, stöd till analys, en variation av åtgärder och en överblick av de aktiviteter som pågår nationellt samt ett stöd för utvärdering. Samordnaren ska tillgodogöra sig internationell kunskap och erfarenheter och se till att dessa kommer den nationella och lokala nivån tillgodo. Samordnaren ska vara en kunskapsbrygga mellan kommuner och uppmuntra till samverkan på och mellan alla nivåer i samhället.

Samverkan mellan nationella myndigheter har varit nödvändig för ett sammanhållet förebyggande arbete och behöver därför fortsätta. Referensgruppens sammansättning ska anpassas efter de behov som finns, och de myndigheter som har ett ansvar för att förebygga våldsbejakande extremism ska finnas representerade. Den nationella referensgruppen ska ledas av Samordnaren.

Nationellt expertnätverk

Samordnaren ska fortsätta att leda och utveckla det nationella expertnätverket och genom det bidra till att stärka och utveckla konkreta insatser och forskning om våldsbejakande extremism. Forskningen ska kunna omsättas till praktiskt tillämpbar kunskap för aktörer som arbetar med att utveckla och genomföra förebyggande insatser.

I den praktiska verksamheten finns ett stort behov av att dra nytta av forskning och expertkunskaper och att dessa omsätts i praktisk verksamhet. Syftet med expertnätverket är att samla ledande forskare inom olika discipliner och inhämta deras kunskap om hur forskning om våldsbejakande extremism kan utvecklas. Utöver detta har samordnaren initierat ett flertal forskningsprojekt för att öka kunskapen om den våldsbejakande extremismen. Dessa projekt har visat på vikten av att inkludera olika vetenskapliga discipliner för att få ökad kunskap om metoder för att förebygga våldsbejakande extremism

Kunskap

Forskning om vilka metoder som är effektiva för att förebygga våldsbejakande extremism är idag begränsad och behöver utvecklas.

Frågan om varför någon väljer att ansluta sig till en våldsbejakande organisation är fortfarande i stor utsträckning outforskad. Det finns en del kunskap om de bakomliggande orsakerna till att individer ansluter sig till politiskt motiverade våldsbejakande höger – och vänsterextremistiska miljöer, baserad på forskning och erfarenhet. Forskningen om de individer som har rest till krigsdrabbade områden är mer begränsad.

Säkerhetspolisen har god kunskap om de individer som har rest till Syrien. Informationen är i huvudsak tillgänglig endast för säkerhetstjänsten vilket innebär en svårighet för att skapa en ökad förståelse för de faktorer som ligger bakom det höga antalet resande från Sverige.

Kvinnornas roll i resandet till Syrien och Irak är ytterligare en dimension som inte är beforskad. Till exempel finns det inte en översikt över deras bakgrund eller orsakerna till att de har rest. I flera fall finns det information som tyder på att de av olika skäl varit tvingade att resa, vilket indikerar att det kan finnas en koppling till hedersrelaterat våld, våld i nära relationer och i några fall människohandel. Kunskapen om kvinnornas situation innan de lämnade Sverige, orsakerna till att de reste till krigsdrabbade områden kontrollerade av Daesh och hur de rekryterades måste fördjupas för att möjliggöra ett skydd för kvinnor och barn och för att motverka ett dubbelt förtryck.

Flera familjer har också tagit med sina små barn till konfliktområden i Syrien. Den nordiska polis- och tullsambandsmannen vid svenska generalkonsulatet i Istanbul har varit en länk till svenska myndigheter för att informera om vilka som har rest till eller ifrån Syrien och kan misstänkas för att ha deltagit i strider eller andra sammanhang för en terrororganisation. Sverige har idag ingen fungerande ambassad i Syrien och utrikesdepartementet avråder från resor till landet. Det innebär att svenska myndigheter inte kan hjälpa dem som befinner sig i landet och vill ta sig därifrån. Det allvarliga läget i Syrien är så pås välkänt att föräldrarna bör utredas av socialtjänsten om de anses ha brustit i sitt föräldraskap. Socialtjänsten inom flera kommuner har tvingats att hantera komplexa ärenden med barn som av olika anledningar fastnat i gränsområdena mellan Turkiet och Syrien. Barnen har

Forskningen om de individer som har rest till krigsdrabbade områden är mer begränsad

inte lämnat Sverige frivilligt och bör ses som offer i sammanhanget. För att utreda barnens behov och därmed trygga deras framtid och uppväxt är ett adekvat stöd till dessa viktigt. Det handlar om vilka möjligheter myndigheter har att agera då de har kunskap om barn som är på väg till eller redan befinner sig i konfliktområden. Det handlar också om vad som kan göras i de fall då deras föräldrar återvänder till Sverige och säger sig vilja lämna en våldsbejakande miljö. Socialstyrelsens vägledning ger en god utgångspunkt för arbetet.

Behovet av kunskap handlar i stor utsträckning om metodutveckling för att förebygga våldsbejakande extremism. Samordnaren har initierat flera forskningsuppdrag som ska utgöra ett stöd i konkret metodutveckling och tidigt tillgängliggöras för praktiker. De befintliga internationella nätverk för metodutveckling och kunskapsutbyte bland forskare och praktiker är mycket bra forum för och det är viktigt att kunskapen sprids inom och mellan myndigheter och organisationer som har en påverkan på det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvården har i flera delar av sin verksamhet en viktig roll i det förebyggande arbetet

Hälso- och sjukvården har i flera delar av sin verksamhet en viktig roll i det förebyggande arbetet. Mödravårds- och barnavårdscentraller har en primär kontakt med mödrar och nyblivna familjer. De har en möjlighet att upptäcka tidiga tecken på att familjemedlemmar är benägna att ansluta sig till eller är delaktiga i en våldsbejakande miljö, exempelvis om föräldrar har för avsikt att ta med barnet till ett annat land för att ansluta till en terrororganisation.

Erfarenheter från Sverige och andra länder visar att psykisk ohälsa i flera fall utgör en viktig förklaring till individers inträden i våldsbejakande miljöer. Unga vuxna med psykisk sjukdom eller neuropsy-

kiatriska funktionsnedsättningar bedöms vara i riskzonen för att rekryteras till våldsbejakande miljöer. I flera fall har individer sökt vård på grund av detta. Sjukvården har en viktig roll i möjligheten att upptäcka tecken på våldsbejakande extremism och att stödja anhöriga och de som vill lämna en våldsbejakande miljö. Flera goda initiativ har genomförts på olika ställ-

en i Sverige. Det är angeläget att det finns en nationell struktur för samverkan inom sjukvården. Psykiatrin behöver kunskap för att öka förmågan att fånga upp tecken på radikaliserings och att kunna se de psykologiska behoven som finns bakom den ideologiska spärren för behandling av den enskilde patienten. Barn- och ungdomspsykiatrin (BUP) har stor möjlighet att upptäcka och begränsa risken för att en individ söker sig till våldsbejakande ideologier.

I vissa fall kan depression, psykos, posttraumatisk stress och annan form av psykisk ohälsa vara en av de komplexa bakomliggande orsaker som leder till att en individ vänder sig till en våldsbejakande miljö. Inte sällan fattas beslutet att vända sig till dessa miljöer när en livskris inträffar. Om grundläggande psykiatriska behov tillfredställs, kan det bidra till att stärka en individs motståndskraft mot att ansluta sig till en våldsbejakande miljö och också underlätta ett utträde ur en sådan miljö.

Psykiatrins roll i att erbjuda stöd till anhöriga och personer i riskzon kan också i förlängningen ha en avgörande betydelse att upptäcka och avbryta förberedelse och planering av terroråd.

I första hand bör befintliga mottagningar få ett utvidgat mandat och få ett särskilt ansvar för regionalt stöd där anhöriga och individer i riskzon kan få snabb psykiatrisk bedömning och stöd. Mottagningarna bör också erbjuda samtalsstöd och bistå med information, utbildning och konsultation till andra psykiatriska enheter i länet när detta efterfrågas. Mottagningarna bör ha en samverkan med Kunskapshuset så att de kan stärka alla dimensioner av arbetet mot våldsbejakande extremism.

Sekretess

Det är i regel tydligt vilket informationsutbyte som bör ske mellan de rättsvårdande myndigheterna. Det är viktigt att befintliga riktlinjer för informationsdelning mellan Säkerhetspolisen och Polismyndigheten når ut till polisens alla verksamheter på regional och lokal nivå.

Kriminalvårdens möjligheter att behandla personuppgifter behöver belysas. I dagsläget saknar Kriminalvården möjlighet att behandla personuppgifter för personer med frivårdspåföljd. Detta försämrar möjligheterna att arbeta långsiktigt förebyggande eftersom flera av de klienter som bedöms tillhöra kategorin våldsbejakande extremism är dömda till kortare straff och hanteras inom frivården.

Ett gott samarbete och informationsutbyte mellan polis och kommun är angeläget. Sekretesslagstiftningen innebär begränsningar i informationsutbyte mellan socialtjänsten och polisen. I rapporten ”*våldsbejakande extremism*

– *stöd för socialtjänstens arbete med barn och vuxna*” från 2016 beskriver Socialstyrelsen hur sekretesslagstiftningen fungerar i samverkan mellan polis och socialtjänsten.

BRÅ:s erfarenhet från tidigare forskning om samverkan mellan myndigheter och förvaltningar visar att de möjligheter till informationsutbyte som sekretesslagstiftningenger sällan utnyttjas fullt ut (Brå 2008:10). En orsak är okunskap och osäkerhet om lagstiftningen vilket medför en oro för att göra fel. Det är därför viktigt att berörda myndigheter och aktörer ser till att personalen har de kunskaper som behövs för sina arbetsuppgifter. Det bör vara varje myndighets utgångspunkt att använda sina respektive möjligheter till informationsdelning fullt ut.

Utbildning

Forskning och erfarenheter ska omsättas i praktiskt användbar kunskap som ska resultera i utbildningsinsatser

Samordnaren har prioriterat att förmedla kunskap om våldsbejakande extremism, vilka uttryck den kan ta och vilka konsekvenser den kan få. Det är nu dags att ta nästa steg – att initiera, utveckla och förmedla kunskap om vilka metoder som är verksamma för att förebygga uppkomsten av våldsbejakande extremism och hur den effektivt kan motverkas. ”Första linjens personal” omnämns ofta som en kategori som behöver kunskap. ”Första linjen” förekommer i en rad olika professioner på en mängd olika platser i olika verksamheter. Det handlar inte heller bara om kommunal verksamhet, utan om personal inom polis, kriminalvård, Statens institutionsstyrelse Sjukvård med flera. Goda metoder gör inte heller någon nytta om det inte finns resurser för att använda dem i det praktiska arbetet. Beslutsfattare är därför en avgörande kategori av verksamma som behöver få kunskap för att nå en ökad förståelse av behov på alla nivåer i samhället.

Propaganda och medier

Det behövs en lägesbild över den propaganda som våldsbejakande miljöer använder för rekrytering och riktlinjer för om och i så fall hur den ska bemötas.

Våldsbejakande miljöer har en aggressiv rekryteringsstrategi. De söker aktivt efter individer som kan bli en del av en våldsförespråkande ideologi och i förläggningen stödja och begå brott i ideologins namn. I samverkan med andra myndigheter, organisationer och forskare har Samordnaren betonat vikten av att förstå hur propaganda ser ut och vikten av källkritik. Det finns idag ingen strategi för hur den våldsbejakande propagandan ska

bemötas. Erfarenheter skiljer sig åt mellan olika länder beroende på hur arbetet organiserats. Det står dock klart att propaganda i sociala medier är beräknande och med ett tydligt mål. Det är inte möjligt för en enskild kommun eller organisation att ha den kunskapen eller överblicken av vad som sker i sociala medier och som i en förlängning får konkreta konsekvenser. Det finns ett behov av ökad kunskap om våldsbejakande extremistiska aktiviteter på internet och hur dessa ska bemötas. Regeringen har nyligen gett Totalförsvarets forskningsinstitut i uppdrag att göra kartläggningar och analyser av våldsbejakande extremistisk propaganda.

Utvärdering

Sverige satsar stort på att utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism, och ett stort antal åtgärder har genomförts under en relativt kort tid. Flera myndigheter genomför ett omfattande arbete för att säkerställa att arbetet mot våldsbejakande extremism är en del av deras verksamhet. Kommuner och det civila samhället har på många platser i landet initierat projekt och samverkan för att förbättra samhällets motståndskraft. Samordnaren har under sitt arbete betonat vikten av att kommunernas arbete följs upp för att säkerställa att arbetet inte förlorar fart. Sedan 2014 har Samordnaren genomfört ett antal uppföljningar och vidtagit åtgärder beroende på resultat. Uppföljning och utvärderingar av arbetet, framför allt på lokal nivå, måste fortsätta som ett led i ett förbättrat sammanhållet arbete mot våldsbejakande extremism och som en möjlighet att ta till vara den kunskap som nu genereras på många håll i Sverige.

Sedan 2014 har Samordnaren genomfört ett antal uppföljningar och vidtagit åtgärder beroende på resultat

Framtiden för ett sammanhållet arbete mot våldsbejakande extremism

Samordnaren fick ett tvåårigt förordnande med uppgiften att arbeta för att alla aktörer i Sverige skulle öka sin kunskap om extremism, se sin verksamhets roll och ansvar i arbetet och starta en samverkan med de organisationer som är avgörande i kampen för att värna demokratin. Samordnaren har strävat efter att uppmuntra och uppmana alla aktörer att ta sitt ansvar i frågan, och inte minst kommunerna. Det samlade kunskapsläget är avsevärt bättre nu än i juni 2014. Samordnaren har uppnått ökad kunskap och kompetens i stora delar av Sverige, faktiska åtgärder på lokal och nationell nivå och inte minst en levande debatt. Det internationella arbetet har också varit en del av Samordnarens arbete då stor uppmärksamhet har riktats från det internationella samfundet mot det förebyggande arbete som Sverige bedriver för att motverka våldsbejakande extremism. Arbetet är inte klart. Många kommuner behöver fortsatt stöd, inte minst i att utforma lägesbilder och genomföra antagna handlingsplaner, men också med ytterligare metodstöd och utveckling av arbetet. För att kunna göra det behövs kunskap och en central punkt att vända sig till för expertstöd. De lokala företrädarna har varit tydliga i sitt önskemål om att en nationell samordningsfunktion bör finnas kvar. Att från nationell nivå lämna arbetet i en tid då kommunerna är i uppstarten med att genomföra handlingsplaner, tillsätta samordnare, skapa strukturer och långsiktig samverkan med relevanta parter vore inte klokt.

I tilläggsdirektiv den 2 juni 2016 har Samordnaren fått i uppdrag att föreslå hur det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism bör samordnas och organiseras nationellt inom ramen för befintlig myndighetsstruktur från och med januari 2018.

{ Nationella
samordnaren
mot
våldsbejakande
extremism